

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Бурятия
«Администрация муниципального образования «Кижингинский район» Республики Бурятия»
Муниципальное бюджетное образование учреждение МБОУ «Оротская СОШ»

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора
Галданова О.Р.
от 30.08.2024

УТВЕРЖДАЮ
Директор МБОУ «Оротская СОШ»
Зятуев Ж.Б.
Приказ № 12 от 30.08.2024

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

По родному языку (бурятскому языку) для 9 класса

2024г

Тайлбари бэшэг (Пояснительная записка)

1. Рабочая программа разработана в соответствии:

- ФЗ от 29.12.2012г. №273-ФЗ «Об образовании в РФ»;
- приказ МОиН РФ от 09. 03. 2004г. № 1312 «Об утверждении Федерального базисного учебного плана и примерных учебных планов для общеобразовательных учреждений РФ, реализующих программы общего образования»
- приказ МОиН РФ от 20.08.2008г. № 241 «Изменения в федеральный базисный учебный план и примерные учебные планы для общеобразовательных учреждений РФ, реализующих программы общего образования, приказом МОиН РФ от 09. 03. 2004г. № 1312 «Об утверждении Федерального базисного учебного плана и примерных учебных планов для общеобразовательных учреждений РФ, реализующих программы общего образования»
- приказ МОиН РФ от 30. 08. 2010г. № 889 «О внесении изменений в федеральный базисный учебный план и примерные учебные планы для общеобразовательных учреждений РФ, реализующих программы общего образования, утвержденные приказом МОиН РФ от 09.03.2004 №1312 «Об утверждении Федерального базисного учебного плана и примерных учебных планов для общеобразовательных учреждений РФ, реализующих программы общего образования»»;
- Приказ МО и Н РФ №74 от 01.02.2012г. «О внесении изменений в федеральный базисный учебный план и примерные учебные планы для ОУ РФ реализующих программы общего образования от 9 марта 2004г. №1312»
- приказ МОиН РФ от 26.01.2017г. № 15 с изменениями от 5.06.2017 «Федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»;
- основной образовательной программой МБОУ «Оротская СОШ»
- Уставом МБОУ «Оротская СОШ»

В соответствии с учебным планом МБОУ «Оротская СОШ» на изучение бурятского языка в 9 классе отводится 102 часа.

Гадна Буряад Республикын Нуралсалай болон эрдэм ухаанай яаманай дурадхаан 5-9 классуудай буряад хэлээр жэшээтэ программа (2022 он) дээрэ үндэһэлэгдэжэ, авторнууд: Б.Д.Цырендоржиева, Б.Б.Будаин, Ц.С. Жанчипова; 9 классай Буряад хэлэн , Методическа дурадхалууд(авторнууд:В.Д.Патаева,О - Х.Н.Нанзанова, 2018он) түшэглэн бэшэгдээ.

Шухала зорилгонууд: буряад хэлэнэй үүргые саашань улам дээшлүүлхэдээ, хурагшадта эрдэм болбосоролой үндэһэ хуурие гүнзэгыгөөр үгэхэ, тэдэниие практика дээрэ хэрэглэхэ дадал ба шадабариенень улам үргэдхэхэ;

орёо мэдүүлэлнүүдэй янзануудтай танилсуулхандаа, тэдэнэй илгаань тодоор элирүүлжэ, сэгнэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр табиha шадабариенень хүгжөөхэ; схемэнүүдээр орёо мэдүүлэлнүүдые зохёожо хургаха, тэдэниие зүб хэлэлгэдэ хургаха; грамматикын халбаринуудай хоорондохи харилсаа холбооо харааһаа алдахагүй; синтаксис шудалан үзэхэдөө, морфологёор гол мэдээнүүдые (бэшэгэй дүримүүдые) дабтаха.

үгын нөөсые улам баяжуулха, үгэнүүдэй удхые, тэдэнэй холбооо зүбөөр хэрэглэхэ дадалыень үргэдхэхэ, найруулгынгаа темэ, гол ханал бодолыень элирүүлхэ, уран баян хэлээр ханалаа дамжуулжа шадалтай болгохо;

хөөрэлгэдэ (монологическа, диалогическа) анхаралаа хандуулһаар байха; Союзтай ба союзгүй мэдүүлэлнүүдые шудалан үзэхэ зуураа хурагшад үгүүлбэри сэглэлтэ хоёрой хоорондо тудалдадагшые, тудалдадаггүйшые ушарнуудые тодорүүлха

Буряад хэлэ 9 –хи класста үзэхэдөө, хурагшад хайшаашые тэгшэ, юрэнхылэгдэһэн шадабаринуудтай (универсальные учебные действия -УУД) болохо ёһотой: (Личностные, метапредметные и предметные результаты освоения)

(Планируемые результаты изучения учебного предмета)

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные УУД):

-өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрэ хэлэхэ

-оршон тойронхи байгаалиин, тиихэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдэндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүдые дэмжэһэнээ, тэдэндэ тухалһанаа түрэл хэлэн дээрэ харуулха

- хэлээ баян, тодо, уран, сэбэр болгохоёо оролдохо;

- түрэл орондоо, байгаалидаа дуратай байһанаа, уг гарбалайнгаа утаһа мэдэһэнээ харуулжа шадаха;

- уншаха, харилсаха дуратай байха;

- бэшэхэ шадабаритай байха, шагнажа абаад бэшэхэ, зохёон бэшэхэ;

- сэдхэлэйнгээ байдал тухай, тиихэдэ үзэһэн юумэнүүд тухайгаа зохёон бэшэхэ;

- түрэл хэлээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;

- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД)

-өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ;

-багшатай сугтаа хуралсалай проблемнжэ асуудал яажа шийдхэхэ тухайгаа -хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиha;

-хэһэн ажалтай түсэбтэй, алгоритмын ёһотой тааруулха, зэргэсүүлхэ, ажалаа шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;

- өөрынгөө, хурагшадтай ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болообиб гэжэ элирүүлжэ хураха, критеринүүдые зохёохо.

Оршон тойроние шудалха шадабари (познавательные УУД)

-тестээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза ойлгохо: юн тухай хэлэгдэнэб, гол удхань, идейн ямар бэ?

- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй текстүүд сооһоо (текст, схемэ, хүсэнэг, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалтаан хойшолон хоёрой хоорондохол холбоо харуулха;
- бодомжолхо.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Хэлэлгын зорилгоһоо дулдыдуулан өөрынгөө һанал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха
- хэлэхэ харилсаха зорилгоһоо үндэхэлэн, монолог, диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө һанал бодол, һанамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгөө һанал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ һанал бодолдо ерэхэ, асуудалнууды табиха.

Буряад хэлээр шадабари (предметные результаты)

- юрын ба орёо мэдүүлэлнүүдэй шүүлбэри хэжэ шадаха ба олон янзын мэдүүлэлнүүды зүбөөр зохёохо;
- литературна хэлэнэй норманууды гүйсэд баримталжа һураха;
- бүхы классуудта үзэхэн бэшэгэй дүримүүды зүбөөр хэрэглэжэ шадаха, үзэхэн сэгнэлтын тэмдэгүүды алдуугүйгөөр бэшэлгэдээ хэрэглэхэ;
- ямар нэгэнуран зохёолоор элидхэл хэхэ, ямар нэгэн уран зохёолдо литературна шүүмжэлгын статья бэлдэхэ. Публицистическэ шэнжэтэй зохёол бэшэхэ. Найруулгынгаа удхыень, һайнаар заһаха;
- хүнэй болон өөрынгөө найруулгын алдуунууды (бэшэгэй дүримөөр, сэгнэлтын тэмдэгүүдээр, грамматикаар, стилээр) оложо шадаха.

Байгуулга ба гол удха (Содержание учебного предмета)

Дабталга (5 час)

Хэлэн тухай шухала мэдээн (2 час)

Обществен ургалта, хүгжэлтэдэ хэлэнэй үүргэ. Обществын түүхэтэ хүгжэлтэтэй хэлэнэй нягта холбоон. Литературна хэлэн ба тэрэнэй найруулганууд (онсодхол).

Орёо мэдүүлэл (6час)

Орёо мэдүүлэл, тэрэнэй байгуулга.

Орёо мэдүүлэлнүүдэй гол илгаанууд: холболто үгэтэй, холболто үгэгүй.

Ниилэлдэхэн орёо мэдүүлэлнүүд (9 час)

Зүрилдүүлхэн, холбоһон ба илгаһан союзуудтай ниилэлдэхэн орёо мэдүүлэлнүүд.

Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлэй хубинуудай хоорондо запятой табилга.

Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари зүбсөөр үгүүлхэ, иимэ мэдүүлэлнүүдтэ сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбсөөр табиха шадбаритай ба дадалтай болголго.

Дахалдаһан орёо мэдүүлэлнүүд (12 час)

Дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй шухала ба нүхэсэл мэдүүлэлнүүд. Нүхэсэл мэдүүлэлые шухала мэдүүлэлтэйн холбодог союзууд ба союзна үгэнүүд.

Нүхэсэл мэдүүлэлэй янзанууд (тайлбарилһан, элирхэйлһэн, ушарлаһан).

Нүхэсэл мэдүүлэлнүүдэй байгуулгаараа ба удхаараа илгарал. Хэдэн удхатай нүхэсэл мэдүүлэлнүүд.

Дахалдаһан орёо мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд.

Дахалдаһан орёо мэдүүлэлнүүдые зүбсөөр, алдуугүйгөөр хэлэлгэдээ хэрэглэхэ шадбаритай болголго.

Холболто үгэгүй орёо мэдүүлэл (9 час)

Холболто үгэгүй орёо мэдүүлэлэй хубинуудай хоорондохи удхын харилсаанууд.

Холболто үгэгүй орёо мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд.

Холболто үгэтэй ба холболто үгэгүй орёо мэдүүлэлнүүдэй хоорондоо дүтэрхы удхатай байдаг ушар.

Холболто үгэгүй орёо мэдүүлэлнүүдые аялга нугалбарин туһаар хуби хубьяарнь илгаруулха шадбаритай болголго.

Сэхэ өөршэлэн хэлэлгэ (7час)

Холилдоһон орёо мэдүүлэл (6 час)

Үгүүлэл, тэрэнэй байгуулга. (7ч)

Хэлэлгын стильнууд (5час)

Текст ба тэрэнэй байгуулга (7 час)

Дабталга. Лексикээр, фонетикээр, грамматикаар, бэшэгэй дүримсөөр, сэглэлтээр үзэһыень хамтадхалга ба гуримшуулга (16 час)

Хэлэн дотор шэнэ үгэнүүдэй бии бололго, үндэһэн буряад үгэнүүд ба ондоо хэлэнһээ абтаһан үгэнүүд.

Үгын эхин үеһе саашанхи үеын түргэн ба дифтонг аялгануудай тодо бэшээр үгүүлэгдэдэг дээрэһээ аялганай тааралдал, һубарил ба нугаралай дүримүүдэй шухала ушар.

Үгын грамматическа удха (лексическэ удхаһаа ондоонь). Ехээр ба багаар хэрэглэгдэдэг суффикснууд. Үгын бүридэлсөөр морфологическа ба үгын уг гарбал шэнжэлгын анализай хоорондохи илгаа тухай ойлгосо.

Хэлэлгын хубинуудай гараха аргууд: нэгэ хэлэлгын хубиһаа нүгөө хэлэлгын хуби бии бололго (тэмдэгэй нэрэһээ—юумэнэй нэрэ, причастийһаа—тэмдэгэй ба юумэнэй нэрэ, деепричастийһаа—дахуул үгэ, юумэнэй нэрэһээ—наречи, наречийһээ—дахуул үгэ ба глаголһоо—союз бии бололго).

Хэлэлгын хубинуудай хубилха ёһон (хубилдаг ба хубилдаггүй хэлэлгын хубинууд: хубилдаг үгэнүүдэй түхэл янзынууд, зохилдол ба найралдал).

Бэеэ дааһан хэлэлгын хубинуудай хоорондохи адлирхуу ба ондоо зүйлнүүд (удха шанараараа, хубилха, бии болохо талаараа).

Бэшэгэй дүримэй хэлэнэй абяе шэнжэлгын-үгын түхэл янзын гол ёһон.

Аялгануудые бэшэхэ дүримүүд (үгын үндэһэндэ, суффикса, залгалтада). Хашалгануудые бэшэхэ дүримүүд (үгын үндэһэндэ, суффикса, залгалтада), ь, ь бэшэхэ дүримүүд. Орёо үгэнүүдые бэшэхэ дүримүүд. Дабхарлаһан үгэнүүдтэ зурлаа ба запятой хэрэглэлгэ.

Мэдүүлэлэй гэшүүд ба хэлэлгын хубинууд. Үгэнүүдые гол ба туһалагша удхаарнь мэдүүлэл соо хэрэглэлгэ.

Элдэб байгуулгатай мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари. Аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд.

Запятой, хоёролжон точко, точкотой запятой, зурлаа, хаалга, асуудалай ба шангадхаһан тэмдэг табиха гол дүримүүд. Олон точко хэрэглэлгэ. Хэдэн сэглэлтын тэмдэгүүдые нэгэдхэн табилга.

Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ (11 час)

Бүхэли зохёолой гү, али тэрэнэй али нэгэ бүлэгэйн удхада дүтэрхыгээр, синтаксисэйнгээ талаар бүри сложно (сложно мэдүүлэлнүүдтэй, дэлгэрэнгы простой мэдүүлэлнүүдтэй) текстнүүдые удхадань дүтэрхыгээр хеерэлгэ ба изложени бэшэлгэ. Дуратай ном, кино, скульптура, театрай зүжэг наадан, выставкэ, һонирхолто уулзалга, ажал хүдэлмэри гэхэ мэтэ тухай еерынгес һанал бодомжо харуулһан аман мэдээсэлгэ ба зохёолго бэшэлгэ. Жэшээлхэдэ, уран һайханай самодеятельность тухай темэдэ зураглан харуулгын ба бодомжолгын зүйлнүүдтэйгээр аман ба бэшэмэл зохёолго Конспект дээрэ хүдэлмэрилгыг саашань үргэлжэлүүлхэ. Литературын учебнигһээ статьягай гол шухала һанал бодолые элирүүлэн ололго (тезисүүдые бэшэлгэ).

Уншаһан ном тухайгаа тобшохоноор һайшаан бэшэлгэ.

Ямар нэгэ асуудал зүбшэн шийдхэлгээр тогтоомжо бэшэлгэ.

Еерын намтар бэшэлгэ.

Тематическа түсэб (Тематический план)

№ дуг	Хэшээлэй темэ	Үнг.саг	Эрдэм мэдэсэ шалгалга
1.	Хэлэн тухай шухала мэдээн	2ч	упражненинүүд ба даабаринууд
2.	Наймадахи класста үзэһэнөө дабталга/(холбуулал, мэдүүлэл)	5ч	упражненинүүд ба даабаринууд

3.	Орѳо мэдүүлэл (грам.һуури, сэглэлтын тэмдэгүүд, илгаанууд)	6ч	упражненинүүд ба даабаринууд
4.	Ниилэлдэһэн орѳо мэдүүлэл.	9ч	упражненинүүд ба даабаринууд
5.	Дахалдаһан орѳо мэдүүлэлнүүд, шухала, ба нүхэсэл мэдүүлэлнүүд	12ч	упражненинүүд ба даабаринууд
6.	Холболто үгэгүй орѳо мэдүүлэлнүүд	9ч	упражненинүүд ба даабаринууд
7.	Сэхэ ба өөршэлэн хэлэлгэ	7ч	упражненинүүд ба даабаринууд
8.	Холилдоһон орѳо мэдүүлэл	6ч	упражненинүүд ба даабаринууд
9.	Үгүүлэл, тэрэнэй байгуулга.	7ч	упражненинүүд ба даабаринууд
10.	Үгүүлэлэй стиль тухай	5ч	упражненинүүд ба даабаринууд
11.	Текст ба тэрэнэй байгуулга	7ч	упражненинүүд ба даабаринууд
12.	Дабталга лексикэ, фонетикэ, грамматика гуримшуулан дабталга	16ч	упражненинүүд ба даабаринууд
13.	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	11ч	текст
14.	Дүн хамта	102ч	

